

SỞ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO TỈNH ĐẮK NÔNG

BÁO CÁO KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU DỰ ÁN

***MỘT SỐ GIẢI PHÁP TẠO HỨNG THÚ TÌM HIỂU
VÀ NÂNG CAO Ý THỨC BẢO TỒN NÉT ĐẸP SỬ THI
CỦA NGƯỜI M'NÔNG CHO HỌC SINH THPT***

LĨNH VỰC DỰ THI: KHOA HỌC XÃ HỘI HÀNH VI

Đắk Nông, tháng 12 năm 2023

SỞ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO TỈNH ĐẮK NÔNG

**CUỘC THI KHOA HỌC KỸ THUẬT CẤP TỈNH
DÀNH CHO HỌC SINH TRUNG HỌC, NĂM HỌC 2023 - 2024**

BÁO CÁO KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU DỰ ÁN

***MỘT SỐ GIẢI PHÁP TẠO HỨNG THÚ TÌM HIỂU
VÀ NÂNG CAO Ý THỨC BẢO TỒN NÉT ĐẸP SỬ THI
CỦA NGƯỜI M'NÔNG CHO HỌC SINH THPT***

LĨNH VỰC DỰ THI: KHOA HỌC XÃ HỘI HÀNH VI

Đắk Nông, tháng 12 năm 2023

MỤC LỤC

I. Lí do chọn đề tài	1
II. Câu hỏi nghiên cứu, giả thuyết khoa học	2
1. Câu hỏi nghiên cứu	2
2. Giả thuyết khoa học	2
III. Tổng quan về vấn đề nghiên cứu	2
1. Kho tàng Sử thi Tây Nguyên	2
2. Ot N’drong - Sử thi của người M’Nông	3
3. Giá trị của sử thi M’Nông	4
IV. Thiết kế và phương pháp nghiên cứu	9
1. Quy trình tiến hành	9
2. Phương pháp nghiên cứu	10
V. Phân tích dữ liệu	12
1. Nguyên nhân của việc thiếu hiểu biết về giá trị của sử thi của người M’Nông trong bộ phận học sinh	12
2. Ý nghĩa của đề tài	13
3. Giải pháp giúp bảo tồn và phát huy giá trị Sử thi Tây Nguyên	13
4. Khảo sát về hiệu quả chung của đề tài sau khi tác động:	20
VI. Kết luận	21
TÀI LIỆU THAM KHẢO	22

I. Lí do chọn đề tài

Tây Nguyên, vùng đất đại ngàn của một nền văn hóa mang đậm bản sắc dân tộc, hiện hữu trong cuộc sống trong mỗi con người nơi đây. Là vẻ đẹp tâm hồn góp phần cho sự phong phú và đa dạng của nền văn hóa non sông, đó là những tiếng âm vang của công chiêng hòa cùng âm thanh của núi rừng của dòng sông suối, là những bộ trang phục thổ cẩm đẹp mắt những ngôi nhà sàn ấm cúng. Đặc biệt, kho tàng Sử thi là mảnh hồn của con người nơi đây, là nét đặc trưng của văn hóa nơi đây. Nói đến văn học dân gian Đắk Nông là nói đến một vùng đất đỏ bazan màu mỡ, sông suối hùng vĩ với nhiều danh lam thắng cảnh nổi tiếng và nhiều khu rừng nguyên sinh độc đáo. Đến với Đắk Nông ai cũng ngạc nhiên trước một hiện thực văn hóa dân gian vô cùng sống động, phong phú đa dạng. Sự đa dạng ấy được kết hợp giữa ba dòng văn hóa: văn hóa bản địa, văn hóa các dân tộc thiểu số phía Bắc, văn hóa dân tộc Việt, tạo nên một hòa sắc độc đáo tinh tế. Cả ba dòng văn hóa ấy hòa quyện đan xen bồi đắp cho nhau tạo thành nền văn hóa đặc trưng phong phú đa dạng đậm đà bản sắc dân tộc Tây Nguyên.

Là giáo viên công tác và sinh sống trên mảnh đất Tây Nguyên, là thế hệ học sinh được sinh ra và lớn lên trên mảnh đất với những giá trị lịch sử văn hóa vô giá chúng tôi mong muốn và nhất định sẽ tìm hiểu hết tất cả những nét văn hóa và những giá trị lịch sử của cộng đồng ấy. Đề tài mà chúng tôi xin đề cập tới đó là: nét đẹp sử thi M'Nông.

Bên cạnh nền văn hóa buôn làng, văn hóa công chiêng, những làn điệu dân ca, những lễ hội truyền thống, những câu chuyện cổ. Trong đó nổi bật hơn cả là sử thi mà trước đây được gọi là trường ca, anh hùng ca một thể loại tự sự dân gian truyền miệng, cho tới nay vẫn được lưu giữ trong trí nhớ của người dân và được diễn xướng trong các dịp lễ hội, đêm đèn giã, trẻ trai gái ngồi quay quần

bên nhau nghe già làng, nghe những nghệ nhân có trí nhớ tuyệt vời kể hát về những câu chuyện xa xưa của tộc người mình.

Hiện nay có một thực trạng rằng sống giữa đại ngàn Tây Nguyên nhưng phần lớn số đông các bạn học sinh chưa biết về Sử thi Đăk Nông nói riêng về văn học dân gian Đăk Nông nói chung. Vì vậy các bạn rất thờ ơ, không yêu thích và không có ý thức tìm hiểu sâu tầm các tác phẩm văn học dân gian địa phương, sử thi Đăk Nông nói riêng.

Trước thực trạng đó vấn đề cấp bách đặt ra là phải làm thế nào để các bạn học sinh Trung học phổ thông thế hệ tương lai của đất nước, mầm xanh của tổ quốc có hứng thú tìm hiểu, yêu thích các tác phẩm văn học dân gian của tỉnh nhà đặc biệt là sử thi - mảnh hồn của con người Tây Nguyên. Để góp phần bảo tồn phát huy làm phong phú đa dạng kho tàng văn học dân gian Đăk Nông, chúng tôi đã quyết định chọn đề tài:

***MỘT SỐ GIẢI PHÁP TẠO HỨNG THÚ TÌM HIỂU
VÀ NÂNG CAO Ý THỨC BẢO TỒN NÉT ĐẸP SỬ THI
CỦA NGƯỜI M'NÔNG CHO HỌC SINH THPT***

II. Câu hỏi nghiên cứu, giả thuyết khoa học

1. Câu hỏi nghiên cứu

- 1.1 Sử thi của người M'Nông có những nét đặc sắc gì?
- 1.2 Làm thế nào, bằng cách nào để các bạn học sinh hiểu biết, yêu thích và có hứng thú tìm hiểu về sử thi M'Nông nói riêng và văn học dân gian tỉnh nhà nói chung?
- 1.3 Những giải pháp nào để học sinh trung học phổ thông phát huy năng lực tìm hiểu sâu tầm và bảo tồn nét đẹp, nét văn hóa Sử thi của người M'Nông?

2. Giả thuyết khoa học

Giả sử học sinh trung học phổ thông, qua khảo sát học sinh trường trung học phổ thông Nguyễn Tất Thành huyện Đăk R'Lấp tỉnh Đăk Nông có hiểu biết và yêu thích sử thi M'Nông thì sẽ có những hành vi tích cực trong việc bảo tồn phát huy ý nghĩa giá trị sử thi M'Nông.

III. Tổng quan về vấn đề nghiên cứu

1. Kho tàng Sử thi Tây Nguyên

Việt Nam là một quốc gia có 54 dân tộc cùng chung sống hòa thuận trên mảnh đất hình chữ S. Mỗi dân tộc có những nét văn hóa riêng, chính điều này đã tạo nên sự đa dạng phong phú về bản sắc văn hóa, làm giàu cho nền văn hóa nước nhà.

Và tự hào hơn bởi Sử thi Tây Nguyên ngày nay không chỉ là của riêng người Tây Nguyên mà đã trở thành tài sản vô giá của quốc gia, niềm tự hào của tất cả người Việt Nam.

1.1. Nguồn gốc

Sử thi Tây Nguyên có nguồn gốc từ truyền thống văn hóa và lịch sử rất lâu đời. Về cội nguồn, có nhà nghiên cứu cho rằng do các cuộc chiến tranh giữa các buôn làng làm cho xã hội Tây Nguyên có những biến động to lớn khi đó vào khoảng thế kỉ XVI.

Cũng theo các tài liệu lịch sử, sử thi Tây Nguyên đã được biết đến từ khá lâu, từ thời Pháp thuộc, đầu những năm hai mươi của thế kỷ trước, nhưng đến gần đây, mới được nghiên cứu, khai thác một cách quy mô, sâu rộng.

1.2. Đặc điểm

Sử thi thường xoay quanh chiến công của những người anh hùng có công bảo vệ và giữ gìn sự yên vui của buôn làng, chống lại thế lực đen tối, chống lại sự khắt khe, vô lý trong luật tục lạc hậu của cộng đồng.

Mỗi dân tộc, mỗi vùng miền lại có những đặc trưng riêng của sử thi ngắn cũng có tới mấy trăm câu (sử thi H'điêu có 570 câu); sử thi tương đối dài thì có hàng nghìn câu, như Đăm San (2077 câu), Kinh Dú (5880 câu); có những sử thi rất dài, có lẽ dài nhất trong số những sử thi đã được biết cho đến nay là Ot N'drong của người M'Nông khoảng 30.000 câu...

2. Ot N'drong - Sử thi của người M'Nông

Cũng như các dân tộc khác ở Tây Nguyên, người M'Nông trên địa bàn tỉnh Đắk Nông cũng có một vốn di sản truyền thống vô cùng độc đáo và quý giá, được nhiều người biết đến và ngưỡng mộ. Chỉ tính riêng trong lĩnh vực văn học dân gian truyền miệng, dân tộc M'Nông đã tích lũy kho tàng ca dao, tục ngữ, thành ngữ, lời nói vần, những truyện cổ, truyền thuyết, thần thoại và nổi bật hơn, qui mô hơn hết là thể loại sử thi, trường ca Ot N'drong

Như một số dân tộc anh em, người M'Nông có hệ thống các chuyện kể sử thi vô cùng phong phú. Trong đó, sử thi “Ot N'drong” của người M'Nông được coi là sử thi lâu đời và cổ xưa nhất, phản ánh tiến trình phát triển của xã hội của người M'Nông được lưu truyền tới ngày nay.

Sử thi Ot N'drong M'Nông đã có một chỗ đứng vững vàng trong muôn ngàn tài sản quý giá của văn hóa truyền thống của dân tộc Việt Nam. Vai trò của Ot N'drong trong cuộc sống của người M'Nông rất quan trọng, nhất là trong sinh

hoạt cộng đồng, sinh hoạt văn hóa và giải trí của đồng bào. Đây là món ăn tinh thần không thể thiếu ở buôn làng.

Tiêu biểu một số sử thi như: Tiăng đi lấy sừng trâu; Thần cưa răng kon Rung; Thuộc cá ở hồ bầu trời mặt trăng; Bắt con lương ở suối Dak Huch; Tiăng bán tượng gỗ; Đánh cá hồ lau lách; Bán chiêng Yau cho Bon Tiăng; Tiăng lấy ché con mèo; Diăng Nghe tự tử...

Hàng chục tác phẩm Ot N'drong của đồng bào M'Nông được ghi chép và biên dịch như: “Bông Rông và Tiăng”, “Cây nêu thần”, “Mùa rẫy bon Tiăng”, “Kể dòng con cháu Mẹ Chép”, “Mẹ Rông và Tiăng”... Những tác phẩm này được thể hiện bằng văn vần tự sự và xen vào là những câu mang tính triết lý, được chắt lọc, đúc rút thành kinh nghiệm và là tiền đề để hình thành bộ luật tục M'Nông được lưu truyền cho các thế hệ sau.

3. Giá trị của sử thi M'Nông

3.1. Giá trị thẩm mỹ

Mỗi đêm, trong không gian âm cúng của ngôi nhà dài, bên ánh lửa bập bùng, bên dây ché Tuk, ché Tang... đầy rượu sẵn sàng cuộc say, tiếng Gol réo rắt, tiếng Đing năm, Đing vuôq, Đing tak ta... vút cao, đem nhịp cho câu hát vần của người hát kể, những người trẻ háo hức lắng nghe, say đắm, mê mải. Trong tâm trí họ, lấp đầy hình ảnh ngôi làng của một thời kiêu hãnh, ẩn nấp giữa đại ngàn ngát xanh - nghệ thuật ở đỉnh cao, sự khéo léo, tài hoa của các dân tộc Tây Nguyên nói chung và người M'Nông nói riêng.

Có tác phẩm chỉ kể trong 1-2 đêm, nhưng cũng có tác phẩm phải kể kéo dài tới 4 - 5 ngày, đêm tùy theo trí tưởng tượng, trạng thái thăng hoa của người kể. Sử thi được truyền tải đến người nghe thông qua hình thức hát, kể, diễn xướng.

3.2. Giá trị văn hóa

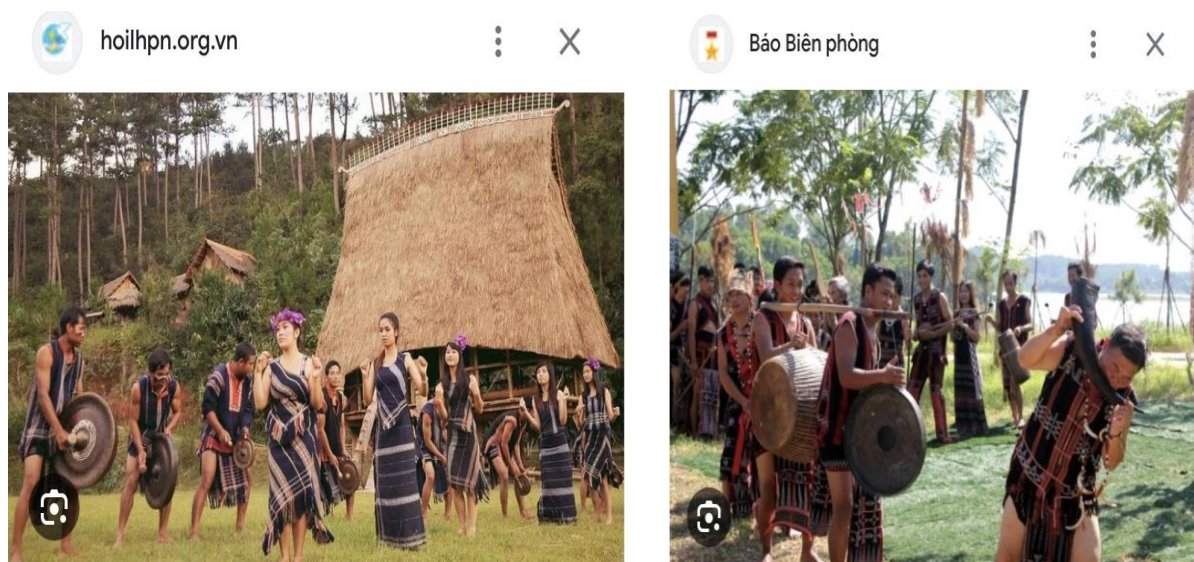
Thể hiện nét đẹp văn hóa của cộng đồng Tây Nguyên nói riêng và cộng đồng Việt nói chung, sử thi Tây Nguyên như một dòng suối trong lành hòa chung vào bể lớn văn hóa, tạo ra dòng chảy văn hóa của Việt Nam đa dạng, đặc sắc. Phán ánh đời sống tinh thần, vùng đất, con người, nét văn hoá đặc trưng riêng biệt, độc đáo; vô cùng phong phú của con người Tây Nguyên từ xưa đến nay, thể hiện tinh thần đoàn kết cộng đồng bền chặt và sử thi M'Nông là đang góp phần vào bản sắc văn hóa của đất nước ta.

Ot N'drong của người M'Nông chẳng những là ngôn ngữ giao tiếp thông thường hằng ngày mà vươn đến những vấn đề cốt lõi hơn của đời sống cộng đồng. Đó là chuyện tình yêu, hôn nhân và gia đình, là những lời khuyên răn, giáo dục người đời, là cách đối nhân xử thế; là những chuẩn mực trong mối quan hệ xã hội, là những kinh nghiệm, hiểu biết sâu sắc của con người trong lao động sản xuất, thời tiết, mùa màng...

3.3. Giá trị giáo dục

Giáo dục tình yêu với bản sắc, chăm chỉ, hình thành những giác quan nhạy bén cho mỗi con người, giáo dục lịch sử, văn hoá, vun đắp truyền thống tốt đẹp, giáo dục truyền thống yêu nước, khơi dậy lòng tự hào và ý thức tham gia của mọi người trong việc bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hoá.

Sử thi Ot N'drong tập trung ca ngợi những nhân vật có công đối với sự hình thành và phát triển của tộc người. Mỗi nhân vật mỗi hoàn cảnh, mỗi tình huống khác nhau nhưng họ đều chung một lý tưởng là xây dựng bon làng giàu đẹp, làm cho thị tộc, bộ lạc của mình hùng mạnh. Đằng sau sự vất vả, lo lắng hay những phần khởi trong lao động là kho tàng tri thức quý báu của đồng bào về kinh nghiệm, cách ứng xử trong đời sống hàng ngày. Ot N'drong chú trọng khuyên nhủ đến việc nên làm và việc không nên làm; đồng thời châm biếm, phê phán những người lười biếng và đề cao những người siêng năng, chăm chỉ và đưa ra lợi ích của việc làm hướng thiện.

Trong mối quan hệ cộng đồng, tinh thần cố kết dân tộc luôn được đề cao và xem đó là sức mạnh để xây dựng nên một bon làng giàu có. Mỗi khi trong bon có gia đình nào gặp hoạn nạn, hay khó khăn thì phải biết đoàn kết, giúp đỡ, hỗ trợ lẫn nhau: Lúc khó khăn tương trợ lẫn nhau/Thấy cháy nhà không khoanh tay đứng nhìn/Ngày nắng hạn giúp nhau lấy nước... Đổi công cho nhau khi làm cỏ rẫy/Đổi công cho nhau khi gĩa lúa đã nhiều...

Đặc biệt, mỗi khi bon làng hay nhà nào có khách thì sự tiếp đón được diễn ra một cách trang trọng, thân thiết: Thuốc mời khách phải đựng trên khay/Trầu cau mời khách phải đựng trên đĩa/Mời chào khách bằng lời nói ngọt ngào... Khách đến tìm nhờ chị đun nước/Khách đến tìm nhờ mẹ thổi cơm...

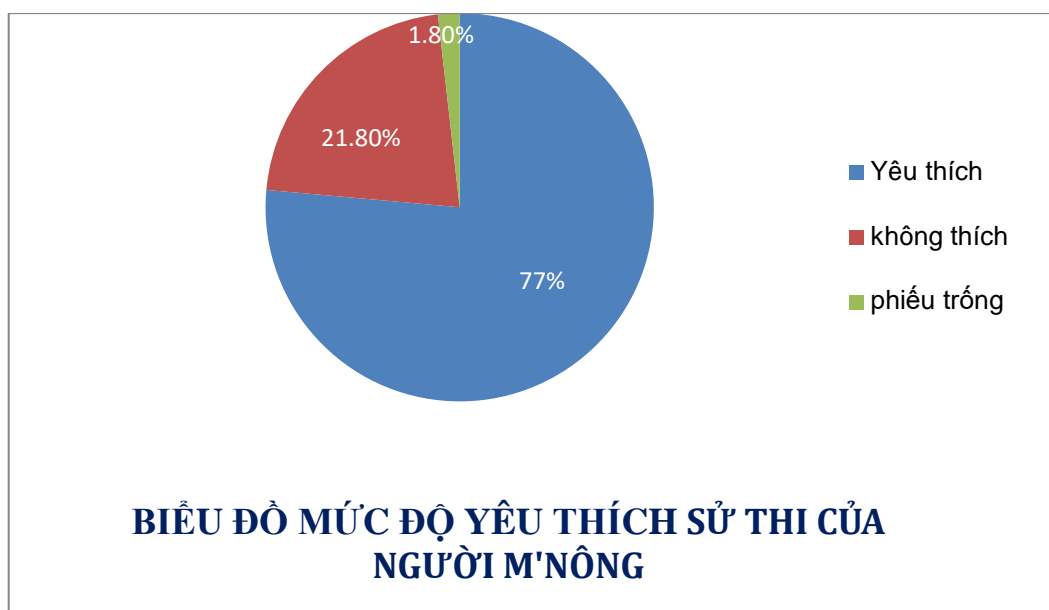
4. Thực trạng

Để nắm rõ thực trạng hiểu biết về sử thi Tây Nguyên chúng tôi tiến hành phát phiếu khảo sát với học sinh khối 11 của trường THPT Nguyễn Tất Thành, huyện Đăk R'Lấp, tỉnh Đăk Nông với 340 phiếu.

4.1. Khảo sát hiểu biết của học sinh THPT Nguyễn Tất Thành với Sử thi của người M'Nông

Chúng tôi đã đặt ra câu hỏi: *Bạn có yêu thích sử thi của người M'Nông không?* Trong số 340 phiếu khảo sát thu về, chúng tôi thấy: có 260 phiếu đồng ý yêu thích chiếm 77%; 74 phiếu không thích chiếm 21.8%; 6 phiếu trống chiếm 1.8%

Sau khi phân tích số liệu, chúng tôi có biểu đồ như sau:

Nhận xét:

Qua biểu đồ trên, ta thấy phần đa các bạn học sinh đều yêu thích sử thi như vậy trong mỗi học sinh đều có tình cảm với văn hóa của đất nước.

Chúng tôi cũng tiến hành khảo sát về việc các bạn học sinh hiểu về sử thi như thế nào, chúng tôi đặt ra câu hỏi: *Bạn hiểu sử thi của người M'Nông như thế nào?* Trong 340 phiếu nhận về, chúng tôi thấy có 30 phiếu hiểu nhiều chiếm 8.8%, có 105 phiếu hiểu ít chiếm 30.9% và có đến 205 phiếu không hiểu chiếm 60.3%.

Sau khi tiến hành phân tích số liệu, chúng tôi thu được kết quả là:

**BIỂU ĐỒ MỨC ĐỘ HIỂU BIẾT VỀ SỬ THI
CỦA NGƯỜI M'NÔNG**

Nhận xét:

Qua biểu đồ trên cho thấy, mặc dù yêu thích sử thi của người M'Nông nhưng 60.3% học sinh không hiểu về điều mình thích, tỉ lệ hiểu và hiểu ít còn rất thấp. Đó chính là biểu hiện của sự thờ ơ, chưa quan tâm đến việc tìm tòi và đương nhiên khi không hiểu một vấn đề mình thích thì việc thích có lẽ sẽ không tồn tại được lâu, và theo đó đam mê nghiên cứu cũng không có.

Chúng tôi đặt câu hỏi phỏng vấn trực tiếp các bạn học sinh về sử thi của người M'Nông nội dung, ý nghĩa, ... đều nhận được đó là sự hiểu biết rất ít. Khi đi thực tế tại bon BuZaZah, huyện Đăk R'Lấp, tỉnh Đăk Nông, chúng tôi hỏi thanh niên địa phương là người M'Nông có biết nội dung, ý nghĩa, ... của sử thi không thì các bạn trẻ đều trả lời không biết. Và khi tìm hiểu về số lượng người biết hát kể sử thi thì số lượng rất ít, trong đó phần đa là người lớn tuổi còn thế hệ thanh niên gần như không có. Trong tâm sự của vị già làng ở bon Buzazah chứa đầy sự tiếc nuối và cả nỗi buồn vì tuổi trẻ bon làng hầu như không thích học và không biết sử thi. Thiết nghĩ nếu không có ý thức bảo lưu thì chắc chắn tài sản quý báu này sẽ dần mai một bởi không có sách vở nào dạy cách hát kể sử thi mà tất cả chỉ có trong kĩ năng của những người thế hệ cha ông và họ đang ngày lớn tuổi. Và nếu không ai hiểu không ai biết, không ai học hỏi cách hát kể sử thi thì một mai kia trong bức tranh văn hóa Việt sẽ thiếu mất một màu sắc tươi đẹp của sử thi.

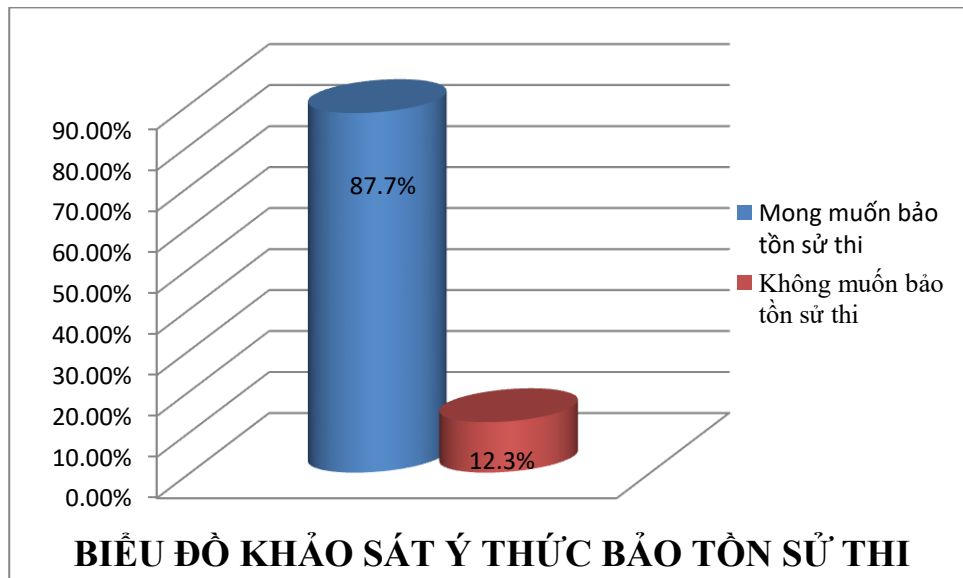

Phỏng vấn trực tiếp các bạn học sinh về sử thi của người M'Nông

4.2. Khảo sát về ý thức bảo tồn và phát huy giá trị sử thi của người M'Nông với học sinh THPT Nguyễn Tất Thành

Để thấy tính cấp thiết của đề tài, chúng tôi lại phát phiếu khảo sát với câu hỏi: *Bạn có muốn giữ gìn và phát huy giá trị của sử thi của người M'Nông không?* Trong 340 phiếu trả lời, chúng tôi có số liệu như sau: 298 câu trả lời là sẽ muốn chiếm 87.7% và 42 phiếu trả lời là không muốn chiếm 12.3%.

Qua phân tích bảng số liệu, chúng tôi có kết quả như sau:

Nhận xét:

Dựa vào biểu đồ, chúng tôi nhận thấy, phần đa học sinh đều muốn giữ gìn và phát huy giá trị của sử thi. Vậy chúng ta cần phải làm gì để giữ gìn và phát huy những vẻ đẹp, giá trị sử thi của người M'Nông? Nhóm nghiên cứu đã tiến hành thực hiện các giải pháp để nâng cao vai trò của các bạn học sinh THPT trong việc bảo tồn sử thi của người M'Nông.

Học sinh trả lời câu hỏi trên phiếu khảo sát

IV. Thiết kế và phương pháp nghiên cứu

1. Quy trình tiến hành

STT	Nhiệm vụ nghiên cứu	Thực hiện	Thời gian thực hiện	Hình thức thực hiện	Kết quả dự kiến	Kinh phí
1	Lên kế hoạch, đặt ý tưởng	Cả nhóm	Tháng 10/2023	Phương pháp quan sát, thảo luận	Vấn đề nghiên cứu	
2	Điều tra, thu thập dữ liệu	Cả nhóm	Tháng 10,11/2023	Thực tế bon Buzazah Phát phiếu điều tra Thống kê, phân tích số liệu	Nắm rõ được đặc điểm về Sử thi M' Nong Số liệu phản ánh thực trạng: HS THPT Nguyễn Tất Thành chưa hiểu sử thi M'Nong.	
3	Điều tra, trải nghiệm thực tế	Cả nhóm	Tháng 11,12/2023	Thực tế tại Gia Nghĩa, thư viện tỉnh Đắk Nông.	Nâng cao hiểu biết về sử thi M'Nong.	

3	Nghiên cứu, đề xuất các nhóm giải pháp	Cả nhóm	Tháng 11,12/2023	Tổng hợp	Áp dụng các giải pháp nhằm tăng cường hiểu biết và ý thức bảo tồn, phát huy giá trị sử thi M'Nông.
4	Thực nghiệm và kiểm chứng hiệu quả của giải pháp		Tháng 11, 12/2023	Phương pháp thực nghiệm	Học sinh hiểu biết và nâng cao ý thức bảo tồn, phát huy giá trị sử thi M'Nông.

2. Phương pháp nghiên cứu

2.1. Phương pháp trưng cầu ý kiến

Cuộc khảo sát được tiến hành chọn mẫu với số lượng là 340 học sinh thuộc khối 11 của trường THPT Nguyễn Tất Thành, vì đây là đối tượng được giới thiệu về văn hóa M'Nông và sử thi M'Nông trong chương trình học giáo dục địa phương. Nội dung trưng cầu ý kiến xoay quanh: hiểu biết của học sinh về sử thi M'Nông, nguyên nhân khó tiếp cận sử thi của người M'Nông; tự đề xuất các giải pháp giữ gìn và phát huy giá trị sử thi của người M'Nông.

2.2. Phương pháp phỏng vấn chuyên sâu

Để có những thông tin chính xác, hữu ích cho đề tài nghiên cứu, chúng tôi đã tìm gặp và trò chuyện với người già Điều Nhiên của bon BuZaZah xã Nghĩa Thắng, thuộc huyện Đăk R'Lấp, tỉnh Đăk Nông, những người biết sử thi M'Nông Ot N'drong ở địa phương trên.

Đối tượng phỏng vấn: Người biết lối hát nói Ot N'drong của sử thi M'Nông.

Nội dung phỏng vấn: Đặc điểm của sử thi M'Nông, ý nghĩa của sử thi M'Nông? Thực trạng sử thi M'Nông hiện nay ?...

Phỏng vấn già làng Điều Nhiên về thực trạng của sử thi M'Nông Ot N'drong ở địa phương

2.3. Phương pháp quan sát

Đây là phương pháp được áp dụng trong suốt quá trình nghiên cứu giúp chúng tôi có thể nắm bắt được sơ bộ về đối tượng nghiên cứu. Thông qua những tri giác trực tiếp, sẽ đưa ra các giải pháp cụ thể, thiết thực để thay đổi nhận thức của học sinh góp phần bảo tồn giá trị sử thi của người M'Nông.

2.4. Phương pháp thực nghiệm

Để thấy được tác động tích cực của đề tài, chúng tôi đã tiến hành thực hiện một số thực nghiệm nhỏ trong tháng 11: Tổ chức cuộc thi vẽ tranh tái hiện quang cảnh của các câu chuyện trong bộ Sử thi M'Nông, thi làm phim hoạt hình đề tài kể về sử thi M'Nông, tổ chức tham quan tìm hiểu lối hát nói Ot N'drong của người M'Nông (lối hát nói sử thi M'Nông)...

Những hoạt động này nhằm mục đích giới thiệu cho học sinh biết đến nét đẹp của sử thi M'Nông, từ đó có ý thức giữ gìn và phát huy.

Khi tham gia thi vẽ tranh, làm mô hình, làm phim hoạt hình, thi kể chuyện các em học sinh được cung cấp nội dung của các câu chuyện thần thoại trong kho tàng sử thi M'Nông. Dựa trên quá trình đọc, tìm hiểu và cảm nhận, các em tái hiện quang cảnh của câu chuyện đó thông qua phim ảnh, vật thật.

Kết thúc chương trình, chúng tôi sẽ đánh giá tổng hợp hiệu quả sau tác động góp phần thay đổi nhận thức, thái độ của học sinh THPT Nguyễn Tất Thành.

Các em học sinh trường THPT Nguyễn Tất Thành tìm hiểu kho tàng sử thi M'Nông

2.5. Phương pháp thống kê, phân loại

Chúng tôi phát phiếu khảo sát cho khối lớp 11 có nội dung về sử thi M'Nông trong chương trình giáo dục địa phương. Trong đó đặt những câu hỏi mở về hiểu biết của các em học sinh về sử thi M'Nông. Bộ câu hỏi được thiết kế trước và sau khi phát động các cuộc thi và chương trình tìm hiểu về sử thi M'Nông.

Qua thống kê phiếu khảo sát, chúng tôi đưa ra những số liệu cụ thể, chính xác về mức độ hiểu biết của học sinh về sử thi M'Nông và những giải pháp hữu hiệu để thay đổi nhận thức cho học sinh.

V. Phân tích dữ liệu

1. Nguyên nhân của việc thiếu hiểu biết về giá trị của sử thi của người M'Nông trong bộ phận học sinh.

Từ thực tiễn trải nghiệm trong đời sống buôn làng và qua nghiên cứu, các nghệ nhân cũng như các nhà khoa học, quản lý văn hóa đã chỉ ra nhiều nguyên nhân dẫn đến sự mai một của sử thi Tây Nguyên, trong đó có sử thi của người M'Nông là: Không gian diễn xướng của sử thi đang bị thu hẹp, núi rừng Tây Nguyên, lễ hội, nhà dài, đêm trăng sáng, bà con buôn làng quây quần bên ánh lửa, đó là những hình ảnh thân thuộc gắn liền với những đêm kể sử thi dài thâu đêm suốt sáng. Nhưng môi trường sống hiện đại, nhịp sống của nền kinh tế thị trường, sự du nhập của nhiều nền văn hóa, làm cho canh tác nương rẫy phải nhường chỗ cho canh tác công nghiệp đã khiến cho sử thi dần nhường đất sống cho những loại hình văn hóa khác. Cũng trong bối cảnh ấy, con người, nhất là thế hệ trẻ, không còn kiên nhẫn để có thể ngồi và càng không thể hứng thú với sử thi nữa.

Bên cạnh đó sự du nhập của những luồng văn hóa phương tây, các cuộc cách mạng công nghệ, các trang mạng xã hội ra đời và ngày càng phát triển,

làm cho người dân, đặc biệt là giới trẻ không còn mặn mà với các câu chuyện cổ xưa.

Sử Thi của người M'Nông đã có từ lâu đời tuy nhiên, số người biết kể, biết hát còn rất ít, phần lớn là người lớn tuổi. Số lượng nghệ nhân ít, việc truyền dạy cho thế hệ sau còn nhiều hạn chế. Các bạn trẻ ở Tây Nguyên lại có xu hướng lập nghiệp ở thành phố lớn vì thế không còn quan tâm nét văn hóa ở quê hương của mình, một số khác không còn thích học vì hát sử thi vì loại hình nghệ thuật này rất khó, mất nhiều thời gian và công sức.

Một bộ phận học sinh thờ ơ, không quan tâm vì suy nghĩ sử thi là văn hóa của các dân tộc bản địa.

Sự có mặt của các nghệ nhân kể sử thi trong các buổi văn nghệ, hoạt động của nhà trường và cộng đồng hầu như rất ít vì thể cơ hội để mọi người biết đến và tìm hiểu loại hình nghệ thuật bản xứ này gần như không có.

Các bạn trẻ không hiểu cái hay cũng như những giá trị sâu sắc của sử thi nên chưa biết đến giá trị của nét văn hóa này, từ đó chưa có ý nghĩ sẽ bảo tồn giá trị của sử thi tinh nhà.

Đây là những nguy cơ dẫn đến sử thi Tây nguyên nói chung và sử thi của người M'Nông ít được quan tâm và dần mai một.

2. Ý nghĩa của đề tài

Dù thời gian nghiên cứu còn hạn chế, song chúng tôi tìm hiểu về sử thi của người M'Nông không những chỉ để biết về đặc điểm các loại sử thi mà còn thông qua đó tìm hiểu về tín ngưỡng, văn hóa và những nét đặc sắc tiêu biểu của người M'Nông nhằm mục đích đưa văn hóa của người dân tộc nói riêng cũng như văn hóa Tây Nguyên nói chung đến gần hơn với các bạn học sinh, xóa đi quan niệm sử thi là của riêng nguyên bản địa, gieo vào lòng các bạn niềm tự hào và ý thức bảo tồn với di sản quốc gia.

Qua đề tài “**Một số giải pháp tạo hứng thú tìm hiểu và nâng cao ý thức bảo tồn nét đẹp sử thi của người M'Nông cho học sinh THPT**”, nhóm nghiên cứu mong muốn thay đổi hành vi của các em học sinh trong việc coi trọng giá trị và ý nghĩa của sử thi, cũng như ý thức bảo tồn nét đẹp văn hóa này.

Trong bối cảnh Đắk Nông sẽ là tỉnh đầy tiềm năng về du lịch thì đề tài đóng vai trò như là lời giới thiệu về một nét đẹp của người bản xứ đang dần bị lãng quên cho du khách mọi miền đất nước về văn hóa tỉnh Đắk Nông .

3. Giải pháp giúp bảo tồn và phát huy giá trị Sử thi Tây Nguyên

3.1 Đối với cơ quan chức năng, các ban ngành, đoàn thể:

Nhận thức đúng đắn các Nghị quyết của Đảng về bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa dân tộc, đặc biệt là Nghị quyết số 03-NQ/TW, ngày 16/7/1998 của Ban chấp hành Trung ương 5 (khóa VIII) về Xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Để bảo tồn và phát huy giá trị di

sản phẩm vật thể sử thi M'Nông một cách hiệu quả, cần tập trung vào một số công việc sau:

- *Tuyên truyền, giáo dục ý thức bảo tồn* sử thi M'Nông:

+ Nâng cao nhận thức của tập thể và cá nhân về giá trị của sử thi M'Nông trong đời sống hằng ngày của dân bản địa.

+ Giáo dục ý thức, nâng cao tinh thần trách nhiệm của cá nhân và cộng đồng về việc bảo vệ sử thi M'Nông

- *Đầu tư cho cơ sở vật chất*

+ Đầu tư cho việc nghiên cứu, khảo sát về di sản văn hóa sử thi M'Nông.

+ Đầu tư cơ sở vật chất, nguồn vốn để bảo tồn di sản văn hóa sử thi M'Nông; sử dụng có hiệu quả, tiết kiệm nguồn đầu tư đó.

+ Đầu tư cho nhiệm vụ nâng cao chất lượng nguồn nhân lực để quản lí di sản này.

- *Tăng cường biện pháp bảo vệ di sản:*

+ Tăng cường năng lực tổ chức, quản lý nhà nước đối với di sản văn hóa sử thi M'Nông.

+ Xã hội hoá công tác bảo vệ, thông qua phát huy vai trò của cộng đồng địa phương.

+ Giải quyết hài hoà giữa bảo tồn di sản văn hóa các dân tộc và phát triển kinh tế - xã hội.

+ Xử lí kịp thời những vi phạm trong quá trình bảo vệ, khai thác giá trị di sản văn hóa.

3.2 . Đối với Nhà trường

+ Tổ chức các hoạt động ngoại khóa để tìm hiểu văn hóa vùng miền.

+ Khuyến khích các hoạt động "văn nghệ đậm đà bản sắc dân tộc", đưa tiết mục hát nói, diễn kịch sử thi M'Nông vào các tiết mục văn nghệ.

+ Tạo điều kiện các em học sinh dân tộc thiểu số có thể giới thiệu văn hóa của mình đến với các học sinh trong trường một tuần một lần.

+ Tổ chức sinh hoạt dưới cờ với các chủ đề về văn hóa.

+ Tổ chức các cuộc thi tìm hiểu về nét đẹp các dân tộc, văn hóa vùng miền để lan tỏa tình yêu văn hóa tới tất cả học sinh.

+ Mở rộng chủ đề sinh hoạt 15 phút, ngoài chủ đề học tập và hát thì còn có thêm các chủ đề văn hóa, đất nước, con người.

+ Tổ chức các cuộc thi vẽ tranh, làm phim ảnh, làm phóng sự... về chủ đề văn hóa.

+ Kết hợp với cuộc thi giới thiệu công viên địa chất Đắk Nông của UBND tỉnh với cuộc thi giới thiệu bản sắc văn hóa dân tộc tỉnh nhà.

Sinh hoạt dưới cờ về chủ đề tìm hiểu văn hóa vùng miền

3.3 . Đối với học sinh

Nhằm thay đổi nhận thức của học sinh về nét văn hóa sử thi M'Nông từ đó nâng cao ý thức bảo tồn và phát huy, chúng tôi đã thực hiện một số chương trình hành động thực tiễn như sau:

3.3.1 Tổ chức cuộc thi làm phim hoạt hình tìm hiểu sử thi M'Nông

3.3.1.1. Mục đích

Giúp học sinh có vốn hiểu biết về sử thi M'Nông nhiều hơn, không chỉ qua những lí thuyết để hiểu hết vẻ đẹp, giá trị văn hóa, giá trị tinh thần mà còn trải nghiệm được cảm xúc nhân vật, tính cách anh hùng thông qua việc tạo ra bộ phim hoạt hình của riêng mình. Bên cạnh đó, các em có thêm kỹ năng tin học khi mày mò thử nghiệm các phần mềm làm phim hoạt hình.

3.3.1.2. Cách thức tiến hành

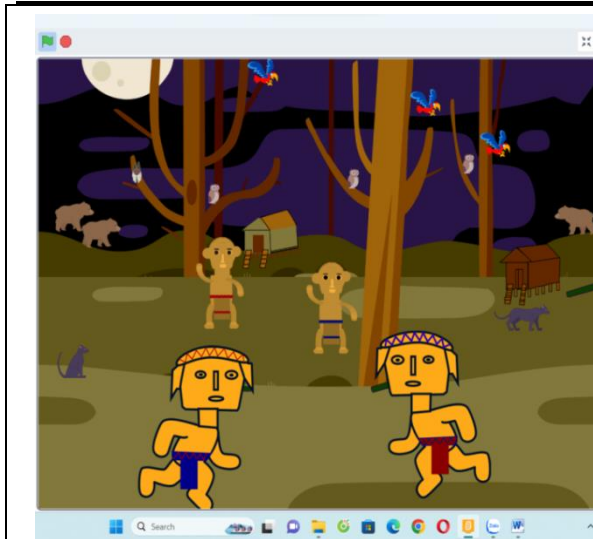
Thời gian phát động cuộc thi: Từ ngày 20/10/ 2023 đến 10/11/ 2023

Ban tổ chức chấm thi gồm: Giáo viên tin học và giáo viên phụ trách bộ môn giáo dục địa phương, giáo viên tổ văn- sử- địa.

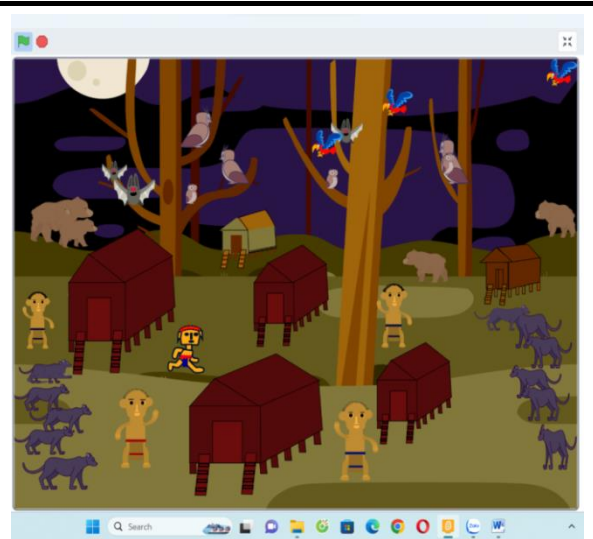
Trao giải và vinh danh: trước cờ

3.3.1.3. Kết quả đạt được

Sau khi thực hiện chúng tôi thu được kết quả như sau: các bạn có niềm yêu thích, sự hiểu biết nhiều hơn về sử thi M'Nông, hiểu được lý do tại sao loại hình di sản văn hóa phi vật thể này cần được bảo tồn.

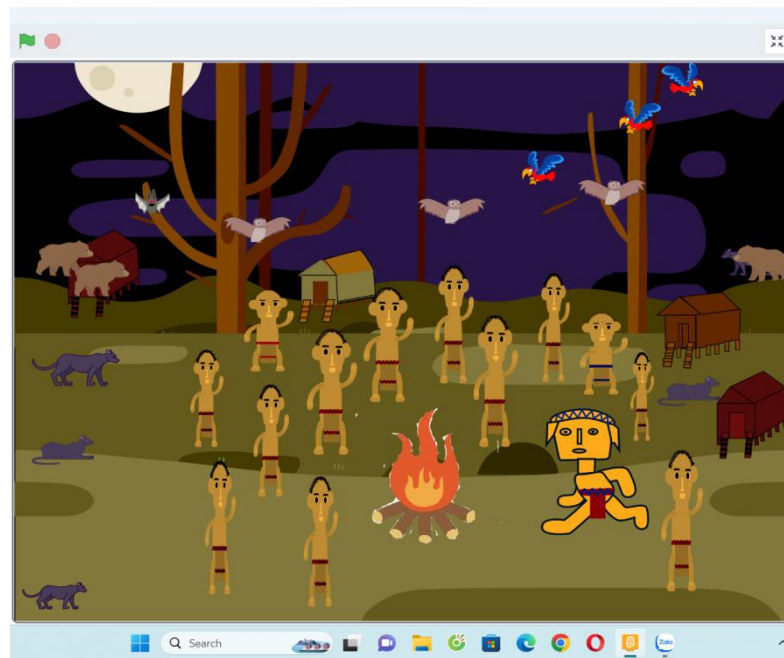

Hình a

Hình b

Phân cảnh buôn Tiăng giàu có (hình a), hai anh hùng Lêng và Kră đang chiến đấu (hình b) trong tác phẩm dự thi phim hoạt hình sử thi Kră, Năng cướp Bing, Kông con Lông.

Phân cảnh ăn mừng chiến thắng trong tác phẩm dự thi phim hoạt hình sử thi Kră, Năng cướp Bing, Kông con Lông.

3.3.2 . Tổ chức cuộc thi vẽ tranh về các câu chuyện thần thoại trong kho tàng sử thi M’Nông

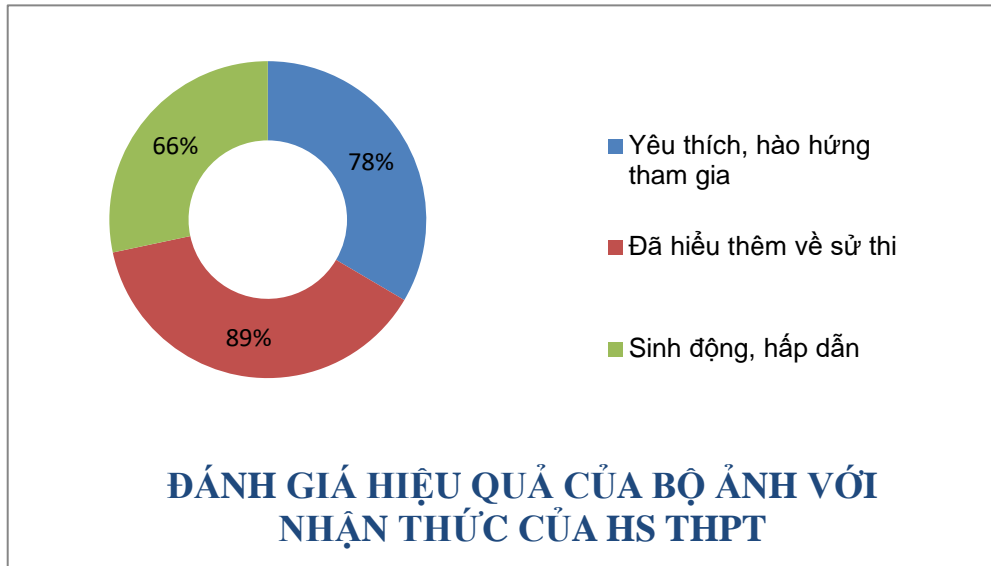
3.3.2.1. Mục đích

Khơi gợi đam mê, hứng thú cho học sinh với việc sưu tầm và nghiên cứu về sử thi M’Nông.

3.3.2.2. Cách thức thực hiện

Cách thức thực hiện: Tổ chức sưu tầm ảnh về sử thi M'Nông, mỗi lớp tham dự sẽ vẽ tranh, làm phóng sự, làm mô hình về cuộc sống của người M'Nông qua những tác phẩm sử thi của người M'Nông và thuyết trình về các sản phẩm của mình. Thời gian từ ngày 20/11/2023 đến ngày 01/12/2023, thời gian thuyết trình ngày 28/11/2023. Ban tổ chức sẽ lựa chọn những sản phẩm đẹp và ý nghĩa nhất để trao giải.

3.3.2.3 . Kết quả đạt được

Chúng tôi cũng tiến hành đánh giá sự yêu thích với bộ ảnh sưu tập được. Kết quả thu được là 78% HS thích tác phẩm; 66% đánh giá bộ ảnh sinh động, hấp dẫn; 89 % đồng ý rằng sau khi xem ảnh đã hiểu thêm về sử thi M'Nông.

Tác phẩm dự thi minh họa sử thi Thuốc cá ở hồ Bầu trời, Mặt trăng.

Tác phẩm dự thi minh họa sử thi Lù cày bạc, cày đồng.

3.3.3 . Tạo mô hình mini

3.3.3.1. Mục đích

Giới thiệu về kho tàng sử thi.

3.3.3.2. Cách thức thực hiện

Hình thức thực hiện: Phác thảo mô hình, lựa chọn vật liệu, hoàn thiện sản phẩm.

Nội dung: mô hình có tính sinh động, hấp dẫn, tái hiện một số nét văn hóa của đồng bào Tây Nguyên.

Thời gian: 4/12/2023.

3.3.3.3. Kết quả đạt được

Sau cuộc thi tạo mô hình, học sinh đã nhớ kỹ thông tin tra cứu nội dung các câu chuyện thần thoại. Bên cạnh đó các em còn có thể kể lại câu chuyện thần thoại trong sử thi dựa theo mô hình mà mình đã tạo. Mô hình đem lại sự hứng thú tìm hiểu, khơi dậy trí tò mò của đông đảo các bạn học sinh về sử thi M'Nông.

Tác phẩm dự thi mô hình minh họa sử thi Cướp chiêng cổ bon Tiăng

3.3.4 Thi kể tóm tắt nội dung tác phẩm

3.3.4.1. Mục đích

Giới thiệu một số tác phẩm trong kho tàng sử thi M'Nông.

3.3.4.2. Cách thức thực hiện

Hình thức thực hiện: vào tiết sinh hoạt ngoài giờ lên lớp, nhóm học sinh hoặc một học sinh lên kể tóm tắt nội dung một số tác phẩm sử thi M'Nông.

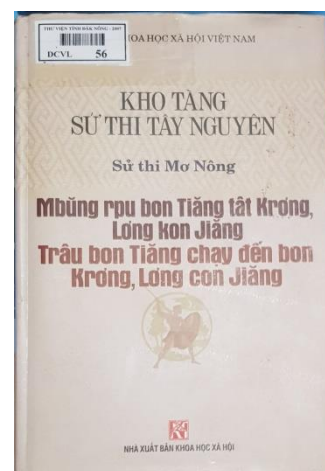
Nội dung: kể những tác phẩm trong kho tàng sử thi M'Nông như: *Bắt con lươn ở suối Dak Huck, Bing con Măch xin làm vợ Yang, Tiăng, Trâu bon Tiăng chạy đến bon Krong, Long con Jiăng.*

Thời gian: 6/12/2023.

3.3.4.3. Kết quả đạt được

Sau cuộc thi kể tóm tắt nội dung các câu chuyện thần thoại trong kho tàng sử thi M'Nông, học sinh đã hiểu và biết được nhiều nội dung các câu chuyện thần thoại. Bên cạnh đó các em còn có thể diễn lại câu chuyện thần thoại trong

sử thi. Cuộc thi kể chuyện đem lại sự hiểu biết và tạo sự hứng thú tìm hiểu của đông đảo các bạn học sinh về sử thi M'Nông.

Học sinh nhận thưởng trong cuộc thi kể tóm tắt tác phẩm sử thi

3.4 . Hướng phát triển giải pháp

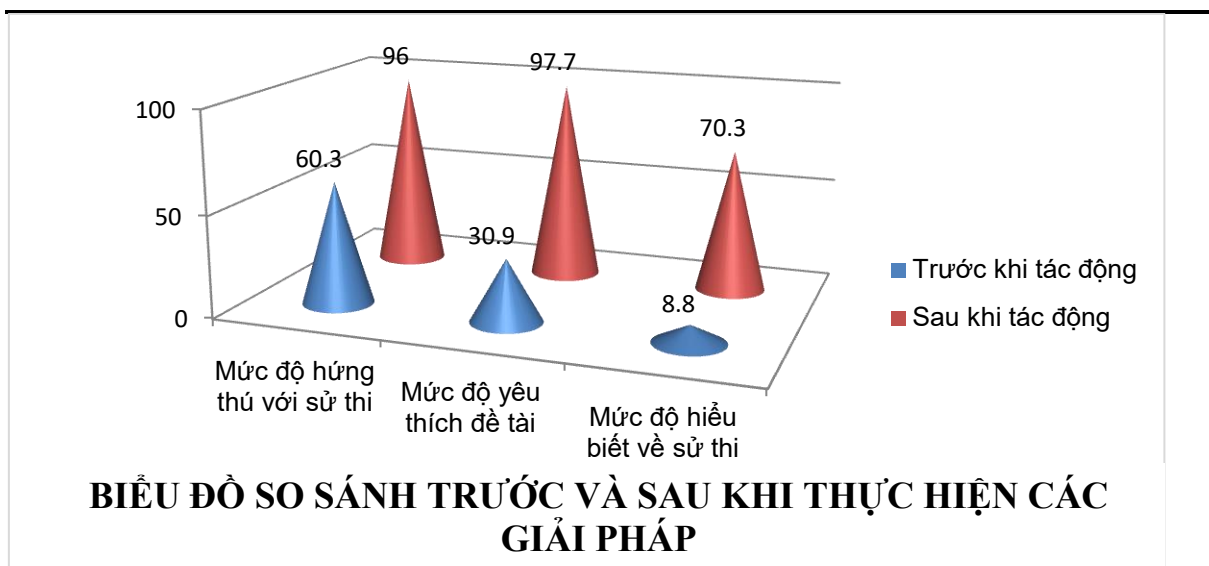
3.4.1 . Xây dựng câu lạc bộ Sử thi cho học sinh THPT Nguyễn Tất Thành

3.4.2 . Thiết kế triển lãm số về sử thi.

4. Khảo sát về hiệu quả chung của đề tài sau khi tác động:

Sau thời gian thực hiện các chương trình hành động, nhóm tác giả đã tổ chức khảo sát lần hai tại trường THPT Nguyễn Tất Thành lần 2. Kết quả khảo sát như sau:

Nội dung	Tỉ lệ	
	Sau khi tác động	Trước khi tác động
Sự hứng thú của học sinh đối với sử thi	96%	60.3%
Yêu thích đề tài	97.7%	30.9%
Hiểu biết nhiều về sử thi	70.3%	8.8%

Nhận xét:

Nhìn chung, sau khi tham gia các chương trình hành động thực tiễn, học sinh trường THPT Nguyễn Tất Thành đã thay đổi tích cực trong nhận thức đối với việc tìm hiểu sử thi Tây Nguyên để rồi các bạn yêu thích và có ý thức bảo tồn, phát huy sử thi, các bạn thích nghe những giai điệu của sử thi. Từ đó tình yêu với văn hóa được bồi đắp, cũng qua đề tài này các bạn có sự quan tâm, mong muốn tìm hiểu những nét văn hóa khác của cộng đồng.

VI. Kết luận

Văn hóa là thước phim phản ánh sự hình thành vùng đất, con người, nét văn hoá đặc trưng riêng biệt, độc đáo; đời sống tinh thần vô cùng phong phú của con người từ xưa đến nay; là sản phẩm của trí tuệ, tình cảm, truyền thống các dân tộc.

Việc bảo tồn văn hóa truyền thống nói chung và bảo tồn những nét đẹp Sử thi Tây Nguyên nói riêng là trách nhiệm của các tổ chức, các cơ quan chức năng. Song sẽ không thành công nếu việc làm đó không được cộng đồng biết tới. Vì thế công việc của một bộ phận các tổ chức, các cơ quan chức năng này phải tuyên truyền, giáo dục văn hóa truyền thống cho cộng đồng, tạo nên ý thức giữ gìn di sản văn hóa cho mỗi người.

Sử thi Tây Nguyên đã trở thành tài sản vô giá của đất nước và con người Việt Nam, giá trị văn hóa ấy phải được bảo tồn và lưu truyền cùng dòng chảy của văn hóa đất nước, giai điệu ấy phải được sống mãi với đại ngàn.

Tình yêu quê hương, đất nước luôn thường trực trong mỗi người dân Việt Nam, hãy làm sao để khơi nguồn và thổi bùng mãi ngọn lửa của tình yêu ấy.

Trong thời gian ngắn, tầm hiểu biết còn khiêm tốn, đề tài không tránh khỏi những thiếu sót, nhóm nghiên cứu mong nhận được ý kiến đóng góp từ quý đại biểu, quý thầy cô và các bạn học sinh để dự án được hoàn thiện hơn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Kho tàng sử thi M'Nông - viện khoa học xã hội Việt Nam, Viện nghiên cứu văn hóa nhà xuất bản khoa học xã hội Hà Nội 2006. Tô Đông Hải sưu tầm.
2. Sử thi Ot N'drong, hội văn nghệ dân gian, Tô Đông Hải sưu tầm, nhà xuất bản văn hóa thông tin, dự án công bố phổ biến tài sản văn hóa, văn nghệ dân gian Việt Nam năm 2013.
3. Sử thi M'Nông hội văn nghệ dân gian, Đỗ Hồng Kỳ chủ biên quyển 9, nhà xuất bản khoa học xã hội năm 2014
4. Đỗ Hồng Kỳ (1997), *Những khía cạnh văn hóa dân gian M'nông*, NXB Văn hóa dân tộc.
5. <https://m.baodaknong.org.vn/>
6. https://old.daknong.gov.vn/trang-vb-dia-phuong/-/view_content/pop_up/22197858-ba-muoi-nam-su-thi-m-nong.html?_101_viewMode=print
7. <https://daknonggeopark.com/cvdcdaknong/hat-ke-su-thi-net-van-hoa-dac-sac-cua-nguoi-mnong/>